

ชื่อวิทยานิพนธ์	:	ศึกษาวิเคราะห์อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท
ผู้วิจัย	:	พระสุรชาติ ปฎิภาณ (โนนวังไทร)
ปริญญา	:	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	:	พระหส์ดี กิตตินนโท, ดร. พธ.บ. , MA , Ph.D ดร. เสรี ศรีงาม, น.ธ.เอก , M.A , Ph.D.
วันที่สำเร็จการศึกษา	:	๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย ผลจากการศึกษาพบว่า

จากการศึกษาวิจัยเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้กล่าวถึงความหมายของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า บุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึงเครื่องชำระกิเลสสันดาน บุญคือความดี บุญคือกุศล บุญคือความสุข บุญคือความประพฤติชอบทางกาย ทางวาจา และทางใจ บุญคือกุศลธรรมทั้งปวง ในส่วนประเภทของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนา นั้น บุญมีทั้งหมด ๑๐ ประเภท ได้แก่ การทำบุญในพระพุทธศาสนาที่จัดได้ว่าเป็นบุญที่แท้จริงนั้นมีอยู่ด้วยกันทั้ง ๑๐ ประเภทเท่านั้น หรือที่เรานิยมเรียกกันว่า บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ

วิธีการทำบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้กล่าวถึง บุญญวิธี คือ วิธีการทำบุญในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีทั้งหมด ๓ วิธี ได้แก่ การทำบุญด้วยวิธีการให้ทาน วิธีการทำบุญด้วยการรักษาศีล และวิธีการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา บุญญสมภารเป็นการทำบุญด้วยการบำเพ็ญเพียรสร้างบารมีเพื่อให้เกิดปัญญา บุญญสมภาร เป็นการสั่งสมบุญของผู้ที่เป็นพระโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายหน้า ส่วนบุญญเขต คือ เนื่อนาบุญในพระพุทธศาสนา คือ ผู้ที่จะทำหน้าที่ให้เกิดบุญเกิดกุศลแก่บุคคลทั่วไปเปรียบเสมือนเป็นที่นาให้คนหว่านเมล็ดพืชลงไป ที่นาดีจะทำให้พืชเจริญงอกงามได้ เนื่อนาบุญในพระพุทธศาสนาแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. เนื่อนาบุญชั้นสูงในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ตลอดจนพระปัจเจกพุทธเจ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมดนี้ได้ชื่อว่าเป็นเนื่อนาบุญชั้นสูงในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒. เนื่อนาบุญทั่วไปในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ที่ยังไม่บรรลุนิกรรมแต่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ บำเพ็ญเพียรภาวนา มุ่งหวังจะสำเร็จธรรมในวันข้างหน้าเป็นผู้มีศีลวัตรไม่ต่างพร้อย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องวิจัยเรื่อง อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ ความหมายของอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า อานิสงส์ของบุญ หมายถึง ผลที่จะได้รับคือผลตอบแทนที่บุคคลจะได้รับนั่นเอง หรือกระแสแห่งการไหลมาเนือง ๆ ของสิ่งที่จะได้รับ สิ่งที่คุณจะได้รับจากกาทำความดี ที่เรียกว่า เป็นบุญ เป็นกุศลที่ดีงาม อานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนายังสามารถแยกออกเป็นอานิสงส์ที่ได้รับจากการถือศีลข้อที่ ๑ ถึง ข้อที่ ๕ นอกจากนี้ยังมีอานิสงส์ของการให้ทาน อานิสงส์ของการเจริญภาวนา อานิสงส์ของการให้ทานนั้น บุคคลที่ให้ทานพึงจะได้รับคือ ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทานกิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของศฤหส์ถ์ ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์และผู้ให้ทานย่อมมีสุขะพละ อายุ วรรณะ

Thesis title : An Analytical Study of the Anisoṅsa of Puñṅā in
Theravada Buddhist Scriptures

Researcher : Phra Surachart Patibhāno (Nonwangsai)

Degree : Master of Arts (Buddhism)

Thesis Supervisory Committee
: Phra Hassadee Kittinando, BA, MA, Ph.d.
: Dr. Seree Sri-ngam, Pail IV, B.A., M.A., Ph.d. (Philosophy)

Date of Graduation : 31 March 2015

Abstract

This thesis consisted of three purposes. They were to study (1) Puñṅā in Theravada Buddhism, (2) Ānisoṅsa (Advantage) of Puñṅā in Theravada Buddhism, and (3) analyze the behavior of making merit in Thai society.

The results of research were found as follows:

The research about Puñṅā (merit) in Theravada Buddhist, especially the meaning of Puñṅā in Theravada Buddhism was found that Puñṅā (merit) in Buddhism referred to a tool to get rid of desire. Puñṅā (merit) was considered as a good deed, happiness, a good behavior of body, speech, mind, and all good things. There were ten types of Puñṅā (merit) in Buddhism or it was called Puñṅākiriya vatthu (bases on meritorious action).

About making merit in Theravada Buddhist scriptures, the researcher talked about Puñṅāvithi as a way of making merit in Buddhism which consisted of three types. They were making merit by giving alms, keeping precepts, and meditation. Puñṅāsombharn was making merit for practice persistence to construct power leading to wisdom. Moreover, it was Puñṅā accumulation of a person who wanted to become Bodhisattva and would like to achieve enlightenment as Buddha in the future. While Puñṅākhet referred to field of merit in Buddhism who performed a duty

to increase more merit to all people. It was compared as a rice land for people to spread the plant seeds in a good land which would let the plant grow quickly. There were two types of two fields of merit in Buddhism. The first one was the highest field of merit in Buddhism. They were Sotapanna (stream-enterer), Sakadagami (Once-returned), Anagami (none-returned), Arahanta (the worthy one), Pratyekabuddha and Lord of Buddha. All were considered as the highest field of merit in Theravada Buddhism. The second one was a general field of merit. They were monks who still did not achieve enlightenment, but they behaved well, kept on meditation, hoped to achieve the enlightenment in the future, and had purity of precepts.

According to a study of Anisoṅsa (Advantage) of Puṅṅā (Merit) in Theravada Buddhist scriptures, the researcher studied a variety of points such as the meaning of Anisoṅsa of merit in Buddhism. It was found that Anisoṅsa of merit referred to the rewards, the flowing trends of rewards, and results of doing good things. What persons should receive from making good things was called Puṅṅā and was considered as a good deed. Anisoṅsa of Puṅṅā in Buddhism was separated in three types. The first one was Anisoṅsa of keeping the first precept to the fifth precept. The second was Anisoṅsa of giving alms and meditation. The third one was Anisoṅsa of meditation. Anisoṅsa of giving alms was clear that those who gave alms would be loved by all people. Good persons were glad to make friends with alms givers. The fame of alms givers spread widely. Those who gave alms were not far from Dhamma of layman. After death, they would live in the heaven. Alms givers would have a good health, power, long age, and complexion.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ท่านพระหัตถ์ กิตติคุณโท, ดร. และ ดร. เสรี ศรีงาม กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้สำเร็จ ตลอดถึงคณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ทุกท่านผู้อุทิศตนได้ทำหน้าที่ถวายความรู้ให้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิต คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ตลอดจนคอยช่วยเหลือแนะนำเป็นกัลยาณมิตรให้ตลอดในขณะที่ได้ศึกษาพร้อมชั้นเรียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญแห่งความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ พร้อมทั้งผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจให้การสนับสนุนมาด้วยดีตลอด ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ตลอดถึงบุญคุณงามความดีทั้งหลาย ที่ผู้วิจัยได้กระทำที่เป็นประโยชน์แล้ว ขอให้สำเร็จแก่บิดามารดา ญาติสนิท และญาติธรรมของข้าพเจ้า จงมีแต่ความสุข ความเจริญ ด้วยผลบุญแห่งความดีใดๆที่ข้าพเจ้าพึงได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมถวาย เป็น พุทธบูชา แต่พระรัตนตรัย คุณมารดาบิดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ได้เห็นแจ้งแทงตลอดในพระธรรม ในพระพุทธศาสนานี้เทอญ

พระสุรชาติ ปฏิภาณ (โนนวังไทร)

๓๑ มีนาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๒
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๒
๑.๕ คำจำกัดความของการวิจัย	๒
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๕
บทที่ ๒ บุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๖
๒.๑ ความหมายของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๖
๒.๒ ประเภทของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๘
๒.๓ วิธีทำบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๙
๒.๓.๑ บุญญวิธี วิธีการทำบุญ	๙
๒.๓.๒ บุญญสมภาร เหตุให้เกิดบุญและปัญญา	๑๖
๒.๓.๓ บุญญเขต เนื่อนาบุญ	๑๘
๒.๔ การอุทิศบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๒๑
๒.๔.๑ การอุทิศบุญด้วยวิธีการกรวดน้ำ	๒๑
๒.๔.๒ การอุทิศบุญด้วยวิธีการส่งอำนาจแห่งเมตตาจิต	๒๑

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๒๗
๓.๑ อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๒๗
๓.๒ อานิสงส์ที่ได้รับจากการทำทาน	๒๘
๓.๓ อานิสงส์ที่ได้รับจากการรักษาศีล	๓๐
๓.๔ อานิสงส์ที่ได้รับจากการเจริญภาวนา	๔๑
๓.๕ บุญญวิบาก การให้ผลของบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๔๓
บทที่ ๔ วิเคราะห์พฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย	๔๖
๔.๑ ความหมายของพฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย	๔๖
๔.๑.๑ ความหมายของความเชื่อ	๔๖
๔.๑.๒ แนวคิดและความเป็นมาของความเชื่อ	๔๖
๔.๑.๓ ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องผูกพันกับความเชื่อ	๕๕
๔.๑.๔ ประเภทของความเชื่อ	๕๘
๔.๒ ความหมายของคำว่า สังคมไทย	๖๐
๔.๒.๑ ลักษณะของสังคมไทย	๖๐
๔.๒.๒ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะของสังคมไทย	๖๐
๔.๓ ศรัทธา ๔ ประการของชาวพุทธ	๖๑
๔.๔ พฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย	๖๓
๔.๔.๑ บุญแท้	๖๓
๔.๔.๒ บุญเทียม	๗๑
๔.๔.๓ บุญก้ำจัดกิเลส	๗๒
๔.๕ พฤติกรรมการทำบุญกับความเชื่อในสังคมไทย	๗๓
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๗๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๗
บรรณานุกรม	๘๐
ประวัติผู้วิจัย	๘๓

อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑๙๖/๑๕๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙๖/๒๑๐. หมายถึง วินัยปิฎก มหาวคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๑๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และวินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๒๑๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

สำหรับอรรถกถา อ้างอิงอรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรชื่อคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม/ภาค/หน้า ตัวอย่าง อภิ.ปญจ.อ.(บาลี) ๓/๓๕๑ หมายถึง อภิธรรมปิฎก ปญจกรณฎฎฎฎฎฎฎ เล่ม ๓ หน้า ๓๕๑ อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) ๗/๑/๔๗๒ หมายถึง อภิธรรมปิฎกปัญจปกรณ์อรรถกถา เล่ม ๗ ภาค ๑ หน้า ๔๗๒ เป็นต้น

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป้อนาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริป้อนาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สหายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)

อง.ตึก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคตตริกกาย	ตินิกนินบาตร	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคตตริกกาย	จตุกกนินบาตร	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคตตริกกาย	ปณจกนินบาตร	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคตตริกกาย	ฉกกนินบาตร	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก.	(บาลี)	=	สุดตันตปิฎก	อังคตตริกกาย	อฎฐกนินบาตร	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	อังคตตริกกาย	ทสกนินบาตร	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิตติ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิตติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเสส	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฎิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)